

Jan August Hylzen

uczeń

kasztelan inflancki, wojewoda miński, pisarz, fundator, historyk

Ur. 0.0.1702,

Zm. 14.2.1767, Warszawa

Dane rodziców

Jerzy Konstanty Hylzen (1673-1737)

Anna Regina Schemelphenning von der Opje

Wychowanie i wykształcenie

Dzieciństwo i młodość, tak jak starszy brat, spędził w rodowych dobrach ojca w Dagdzie. Domową naukę miał uzupełnić w Akademii Wileńskiej.

Etapy kariery dot. edukacji

Zwieńczeniem edukacji była zagraniczna podróż. Julian Bartoszewicz wzmiankuje, że Hylzen „zwiedził prawie całą Europę, ale najwięcej jeździł po Niemczech [...] po różnych księstwach i elektorstwach środkowej Europy”. Będąc w Rzeszy, zwiedził Bawarię i na dłużej zatrzymał się w Ratyzbonie. Wydaje się także, że Jan August odwiedził Francję, a w niej Paryż, gdzie też spotykał czy może towarzyszył braciom Załuskim.

Razem z bratem rozwijał w rodowych dobrach działalność misyjną i charytatywną. W 15 lat po ustanowieniu "missio Hylzeniana", w 1742 roku powiększył inicjatywę ojca i na dobrach Dagda, Bukmujża, Kownata i Pyłda osadził jezuitów. Kierownictwo misji powierzył Michałowi Rothowi, który swoją pracą wśród łotewskiej ludności Łatgalii zyskał uznanie i miano „Apostoła Łotwy”.

Hylzen nie ograniczał się wyłącznie do inicjatyw o charakterze religijnym. Według Gustawa Manteuffla „jeszcze zakładał szpitale, sprowadzał Siostry Miłosierdzia, budował szkółki po wsiach, wznosił kościoły i kaplice, lokował sumy po różnych dobrach, a odsetki do nich obracał na wsparcie podupadłych poddanych”.

Chcąc spisać historię Inflant, przez wiele lat przeglądał i zbierał akta, dokumenty, kroniki niemieckie i łacińskie. W dniu 2 stycznia 1750 roku wydał w drukarni wileńskich jezuitów "Inflanty w dawnych swych i wielorakich aż do wieku naszego dziejach...". Książka w zamyśle autora miała dać podstawową wiedzę na temat będących pod panowaniem władców polsko-litewskich Inflant rozumianych w pierwotnym, historycznym znaczeniu, oraz kraju, który dobrowolnie połączył się z państwem polsko-litewskim. W ten sposób lokalna szlachta miała zyskać świadomość swojego pochodzenia oraz świadomość swoich praw, a krajowa uzmysłowić jej odrębności. Dzieło zostało przychylnie ocenione przez współczesnych, o czym świadczą recenzje zamieszczone w „Journal Littéraire de Pologne” oraz „Neue Zeitungen von Gelehrten Sachen”.

Ośmielony sukcesem "Inflant...", w 1754 roku wydał kolejną pracę - "Encomium Bibliothecae Zaluscianae" - będącą pochwałą Biblioteki Załuskich.

Fakty z życia osobistego

Około 1730 roku poślubił Konstancję Sołtanównę, córkę chorążego inflanckiego Jana Sołtana i Marianny z Manteuffłów.

Para nie doczekała się potomstwa, a sama Sołtanówna z nieznanymi bliżej powodów zmarła w kilka lat po ślubie. Około 1735 roku poślubił [Konstancję Plater](#), córkę [Jana Ludwika Platera](#). Para doczekała się czwórki potomstwa: [Józefa Jerzego](#), Anny Rozalii, Justyniana oraz nieznaney z imienia córki.

Bibliografia

Podmiotowa

1. Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, Wilno, F9-14, J.A. Hylzen, *Silva rerum*.
2. Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, Wilno, F. 139-1103, F. 139-1106, F. 9-268.
3. Lwiwska Nacionalna Naukowa Biblioteka Ukrainy imeni Wasyla Stefanyka, Lwów, F. 103, nr 2303,.
4. Latvijas Nacionālā biblioteka, Ryga, F. R x/3, Ap. 10, L. 6..
5. Lietuvos valstybes istorijos archyvas, Wilno, F. 1276, Ap. 1, nr 31,.
6. Biblioteka Książąt Czartoryskich, Kraków, rps 706, 595, 1951/IV.
7. Biblioteka Polskiej Akademii Nauk i Polskiej Akademii Umiejętności, Kraków, rps 713, 2348.
8. Biblioteka Narodowa, Warszawa, rps III/9046.
9. Biblioteka Uniwersytecka, Warszawa, rps 122.
10. Jan Ostrowski-Daneykowicz, *Swada polska i tacińska albo Miscellanea Oratorskie, t. 1*, Lublin, 1745.
11. Jan August Hylzen, *Inflanty w dawnych swych i wielorakich aż do wieku naszego dziejach i rewolucjach, z wywodem godności i starożytności szlachty tamecznej, tudzież praw i wolności z dawna i teraz jej służących, zebrane i polskiemu światu do wiadomości w ojczystym języku podane przez jaśnie wielmożnego JMCi pana Jana Augusta Hylzena*, Wilno, 1750.

Przedmiotowa

1. J. Bartoszewicz, *Znakomici mężowie polscy w XVIII wieku. Wizerunki historycznych osób, t. 2*, Petersburg, 1856.
2. O. Hedemann, *Historia powiatu brasławskiego*, Wilno, 1930.
3. E. Rostworowski, *Hylzen Jan August*, Polski Słownik Biograficzny, t. 10, Wrocław-Warszawa-Kraków, 1962.
4. Bartoszewicz J., *Hylzen (Jan August)*, Encyklopedia powszechna, t. 12, Warszawa, 1863.
5. K. Zajac, *Nieobecna kultura. Przypadek Infant Polskich*, Kraków, 2008.
6. O. Hedemann, *Testamenty brasławsko-dziśnieńskie XVII-XVIII wieku jako źródło historyczne*, Wilno, 1935.
7. G. Manteuffel, „*Inflanty Polskie*” oraz „*Listy znad Bałtyku*”, Kraków, 2009.
8. G. Manteuffel, *O starodawnej szlachcie krzyżacko-rycerskiej na kresach inflanckich*, „Miesięcznik Heraldyczny”, 6-7, 1910.
9. G. Manteuffel, *Hylzen*, Wielka encyklopedia powszechna ilustrowana, t. 29-30, Warszawa, 1902.
10. *Hylzen Jan August*, S. Orgelbranda Encyklopedia powszechna z ilustracjami i mapami, t. 7, Warszawa, 1900.